

**KANUNLAŐTIRILAN IRKÇILIK:
YUNAN VATANDAŞLIK YASASI'NIN
19. MADDESİ İLE VATANDAŞLIKTAN ÇIKARMALAR
ve MAĞDURLARIN SORUNLARI**

Cem ŞENTÜRK

Bilimsel AraŐtırmalar Serisi No. 2

ABTTF

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations
Member of the Federal Union of European Nationalities (FUEN)

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu
Johannis Str. 50
D-58452 Witten

Tel: +49.2302.91.32.91
Fax: +49.2302.91.32.93

E-mail: info@abttf.org
Web: www.abttf.org

Yayın Yeri ve Tarihi:
Witten - Ocak-2006

Hazırlayan: Cem ŞENTÜRK

NGO in Special Consultative Status with the Economic and Social Council of the United Nations
Member of the Federal Union of European Nationalities (FUEN)

İçindekiler

Giriş.....	5
1. Yunan Vatandaşlık Yasa'nın 19. Maddesinin Hukuki ve Uygulama Analizi.....	7
1.1.Hukuki Analiz.....	8
1.1.1. Irkçı Boyut-Yurttaşlar Arasında Ayrım.....	8
1.1.2. Çıkarma Nedeni ve İdari Takdir.....	8
1.1.3. Anayasal Konum ve Kaldırma İşlemi.....	8
1.2. Uygulamanın Analizi.....	9
1.2.1. Karar Alma Süreci.....	9
1.2.2. Bildirim.....	9
1.2.3. Azınlık Aktivistlerinin Hedef Alınması.....	10
2. "19. Madde" Mağdurları.....	11
3. 19. Maddenin Kaldırılmasından Sonra Mevcut Durum.....	18
4. Sonuç Yerine: Bir Avrupa Sorunu.....	20

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Batı Avrupa, kendisini savaş öncesinin tüm hatıralarından arındırırken, kurulan demokrasilerin “mücadeleci” niteliği ırkçılığa karşı inşa edildi. Mücadeleci demokrasi, kavram olarak, demokrasi düşmanı ideolojilerin sisteme demokratik yollarla sızmasını önlemek adına, bu ideolojilerin demokrasi kalkanından mahrum bırakılması anlamını taşır. Hızla kurumsallaşan mücadeleci demokrasi, anayasa koruma örgütleri ve çeşitli adlarla anılan özel birimlerle sisteme girebilecek yıkıcı, bunlar içinden özellikle ırkçı ideolojileri gözlem altına aldı. Avrupa'nın savaş sonrası dönemde yeni ortak kimliğinin kurucu unsurlarından biri olan “ırkçı-aşırı milliyetçi” ideolojilere karşı duruş, 90'ların sonunda “Haider Olayı” esnasında birkez daha net biçimde görüldü. Avusturya'nın uluslararası izolasyonla tehdit edilerek, ırkçı partinin hükümetten çekilmesinin sağlanması, sisteme girecek ırkçı unsurlara karşı duyarlılığın ne derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak bu yaklaşımın iflas ettiği veya işlemediği noktalarda yok değildir. Sisteme dışarıdan girecek aşırı milliyetçi unsurlara bu derece duyarlı Avrupa'nın, sistem içinde üretilen milliyetçiliğe karşı eli kolu bağlı kalmaktadır. Bu 1990'lara kadar Soguk Savaş'ın diplomatik gereklilikleri ile örtülürken,¹ 11 Eylül Saldırıları sonrasında içine girilen dünya, üretilen yeni aşırılıkları, farklı biçimlerde örtbas etmeye açık görünmektedir.

Avrupa'nın güneydoğusunda uzanan Yunanistan, özellikle azınlıklara karşı uygulamalarıyla yukarıda çizdiğimiz “sistem içinde türeyen aşırı milliyetçilik” çerçevesine oturmaktadır. Yunanistan'da sistem içerisinde üretilen yabancı düşmanlığının şüphesiz en önemli kurbanları ülkede yaşayan ulusal, dinsel ve dilse azınlıklar olmaktadır. Bu çalışma ülkedeki azınlıkları, özellikle de ülkenin kuzeydoğusunda yaşayan Türk azınlığı etkilemiş ve hala etkileyen “Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi”ni², kodifize edilmiş (kanunlaştırılmış) bir yabancı düşmanı-ırkçı uygulama olarak mağdur edilen kişiler üzerinden analiz etmektedir.

Çalışmada yasa öncelikle hukuki ve uygulama boyutuyla ele alınacak, ardından örnek olarak seçilmiş mağdurlar üzerinden uygulama tartışılacaktır.

¹ İkinci Dünya Savaşı, ırkçı-aşırı milliyetçi rejimlerin mağlubiyetiyle sonuçlanırken, Franco ve Salazar'ın diktatöryal rejimlerinin uzun yıllar demokratik Avrupa rejimleri arasında hayatlarını sürdürdükleri unutulmamalıdır.

² Çalışmada ilgili düzenleme kısaca 19. madde olarak ifade edilmiştir.

1. Yunan Vatandaşlık Yasa'nın 19. Maddesinin Hukuki ve Uygulama Analizi

1955/3370 tarih/sayılı Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi aynen şöyledir:

“Yunanistan'ı geri dönüş niyeti olmaksızın terkederek Yunan etnik kökeninden olmayan bir kişi, Yunan vatandaşlığından ıskat edilebilir. Bu yurtdışında doğmuş ve orada yaşayan Yunan soyundan olmayanlar için de geçerlidir. Yurtdışında yaşayan reşit olmamış çocuklar, ebeveynleri veya ebeveynlerinden hayatta olan biri vatandaşlıktan çıkarılmış ise, vatandaşlıktan ıskat edilebilirler. İçişleri Bakanı bu durumlarda Yurttaşlık Konseyi'nin onayı ile karar verir.”

1955'de yeniden formüle edilen Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, 1927'de çıkarılmış bir başka yasanın devamı niteliğindedir.³ Kuzey Yunanistan'da yaşayan çoğunluğunu Makedonlar'ın oluşturduğu “farklı” toplulukları ve iç savaş esnasında “komünist”leri bölgeden sürmek üzere kullanılır. Bu aşamaya dek Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığın mağdur olduğuna dair bir emare bulunmamaktadır. 1955'de yeni kanunun yasallaşmasının ardından ise ana hedef grubunu Türk azınlığının mensupları oluşturur.

2005 Mayıs ayında Yunan Parlamentosu'na Rodop Milletvekili İlhan Ahmet tarafından sunulan soru önermesine verilen yanıtta göre, Batı Trakya ve On iki adalarda yaşayan 46.638 Türk (Müslüman), 1998'e dek uygulamada kalan yasa ile vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Dönemin Yunan İçişleri Bakanı Alekos Papadopoulos'un 23.01.1998 tarihinde yaptığı açıklamaya göre ise 1955'den beri uygulanan yasanın o güne dek mağdur ettiği insan sayısı 60 bini bulmaktadır.⁴ Bu sayıların ele alırken dikkat edilmesi gereken husus, verilen rakamların doğrudan mağdur sayısına işaret ettiğiidir. Vatansız durumuna düşürülen kimselerin sonradan dünyaya gelen çocuklarının da dolaylı olarak yasadan mağdur oldukları düşünülürse 33 yıl boyunca yürürlükte kalan yasanın en az 20-30 bin civarında da dolaylı mağduriyete yol açtığı hesaba katılmalıdır.

Yasayı hukuki boyutu ile analiz ile başlarsak;

³ Konuya ilişkin pek çok kaynakta yer alan bu yasanın metnine maalesef ulaşamadık.

⁴ International Helsinki Federation for Human Rights, Parallel Report on Greece Compliance, March 2000, s. 9.

1.1.Hukuki Analiz

1.1.1. Irkçı Boyut-Yurttaşlar Arasında Ayrım:

Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, ülkede yaşayan yurttaşların belli bir bölümünü kapsayan özel bir hükümdür. Yasanın kapsamına giren kişiler tasnif edilmiş ve bu tasnif, "Yunan soyundan" olup olmama üzerinden yapılmıştır. Yurttaşları soylarına göre iki sınıfa ayıran yasa, Yunan iç hukukunun üzerinde sayılan Lozan Antlaşması'nın 38., 39. ve 40. maddelerine aykırıdır. Yunanistan'da yaşayan Müslüman/Türk azınlığın haklarını garanti altına alan 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 38. maddesi Yunanistan'a ülkesinde yaşayan herkese doğum, milliyet, dil, ırk ve din ayrımı yapmaksızın hayat ve özgürlüklerini koruma yükümlülüğü getirmiştir. 39. madde azınlık mensuplarının, Hıristiyanlar ile aynı medeni ve siyasi haklardan yararlanacaklarını söylemektedir. 40. madde ise Müslüman Yunan vatandaşlarının hukuki ve uygulamada görülen işlem ve güvencelerden diğer yurttaşlar gibi yararlanmalarını öngörmektedir. Lozan Antlaşması'na açık aykırılığı bulunan yasa, Birleşmiş Milletler Kurucu Bildirgesi ve Avrupa merkezli ırk ayrımcılığını yasaklayan uluslararası belgelerle çelişmektedir.

1.1.2. Çıkarma Nedeni ve İdari Takdir:

Yunan soyundan olmayanların vatandaşlıktan çıkarılmalarına sebep, bu kişilerin geri dönüş niyeti olmaksızın ülkeyi terk etmeleri, daha doğrusu ülkeyi geri dönüş niyeti olmaksızın terk ettiklerine kanaat getirilmesidir. Bu kanaati getirecek olan ise ülkenin idari makamlarıdır. Vatandaşlıktan çıkarma kararı, hiçbir hukuki süreçten geçilmeksizin doğrudan idari birimlerin aldığı kararlar doğrultusunda alınmaktadır. Keyfi şekilde alınan idari kararlar hukuksuz düzenlemenin trajik-komik sonuçlar vermesine yol açmaktadır.

1.1.3. Anayasal Konum ve Kaldırma İşlemi

1975 tarihli Yunan Anayasası'nın 4. maddesinin 1. fıkrasına göre "Tüm yurttaşlar yasa önünde eşittir", yine aynı maddenin 3. fıkrası yurttaşlığın ancak başka vatandaşlığın alınması ve yurtdışında ulusal çıkarılara aykırı faaliyet gösterilmesi halinde alınabileceğini söylemektedir. Bu bağlamda maddenin ırkçı niteliği Anayasa madde 4/1'e, çıkarma nedeni ise madde 4/3'e aykırılık arz etmektedir. Buna karşın Anayasa'nın tüm demokratikliğine gölge düşürecek nitelikte kaleme alınmış olan 111/6. maddesi, vatandaşlık yasası hükümlerini anayasal koruma altına almakta, bu

nedenle düzenlemenin anayasaya aykırılığı öne sürülememektedir.⁵ 1998 Haziranı'nda kaldırılan yasa, ileriye dönük olarak kaldırılmıştır. 43 yıllık uygulama esnasında ortaya çıkan mağduriyetler ise, işlem geriye yürütülmediği için giderilememiştir.

1.2. Uygulamanın Analizi

1.2.1. Karar Alma Süreci

19. maddenin uygulanması daha öncede belirttiğimiz gibi tamamen idari bir süreçtir. Sürecin işleyişinde, öncelikle polis ülkeden ayrıldığı düşünülen kişinin yaşadığı yere gitmekte, komşularından, geri dönüp dönmeyeceklerine dair bilgi alınmaktadır. Civarda yaşayanların verdikleri bilgiler doğrultusunda, kişinin ülkeyi terk ettiğine kanaat getirildiği takdirde vatandaşlıktan çıkarma işlemi başlatılmaktadır. Pratikte görülen bir diğer uygulama biçimi ise, yurtdışında bir Yunan temsilciliğine başvuran azınlık mensubunun, bir sonraki gidişinde vatandaşlıktan çıkarıldığını öğrenmesidir. 80'li yıllarda bir dönem görülen bir başka uygulama ise okuma-yazma bilmeyen azınlık mensuplarının pasaportlarındaki “geri dönüş” dahil ibaresinin karalanarak kendilerine tek çıkışlı pasaport verilmesidir. Yurtdışına “geri dönüş” hakkı olmayan pasaportlarla çıkan azınlık mensupları tekrar sınırdan içeri sokulmamış ve vatandaşlıkları ellerinden alınmıştır.

Vatandaşlıktan çıkarma işlemi için izlenen sürecin aksaklığı, Yunan ordusunda askerlik görevini yapmakta olanların vatandaşlıktan çıkarılması gibi, traji-komik sonuçlar vermiştir.⁶

1.2.2. Bildirim

19. maddenin uygulanmasında, düzenlemenin adaletsizliğini daha belirgin kılan bir durum da, alınan kararın mağdura bildirilmemesidir. Eğitim, çalışma veya turistik amaçla yurt dışında bulunan mağdur, vatandaşlığını yitirdiğini gümrük kapılarında, konsolosluklarda veya Yunan devlet dairelerinde öğrenmektedir. Vatandaşlığını yitirdiğini tesadüfen öğrenen mağdurlar,

⁵ Anayasanın 111/6. maddesi 19. madde hükmünü bu şekilde hukuki koruma altına alırken, diğer yandan aynı maddenin 5. fıkrası, anayasanın yürürlüğe girmesinden önce herhangi bir biçimde vatandaşlığını yitirmiş kişilerin özel bir hukuk komisyonu kararıyla vatandaşlıklarını geri almaları hükmünü getirmektedir. İç savaş esnasında ve sonrasında cunta idaresi esnasında vatandaşlıktan çıkarılmış Komünist ve muhaliflerin tekrar vatandaşlığa alınmaları için getirilen bu düzenleme sistemi barışlandırmayı hedeflerken, izleyen hüküm yeni düşmanı ilan etmektedir: „Yunan soyundan olmayanlar“

⁶ Helsinki Watch [Louis Whitman], **Vernichtung der ethnischen Identität: Die Türken in Griechenland**, ABD, 1990, s. 12.

vakaların büyük bölümünde, 60 günlük idari dava açma süresini geçirdikleri için, meseleyi dava konusu edememektedirler.

1.2.3. Azınlık Aktivistlerinin Hedef Alınması

19. madde 1990'ların sonuna dek süren sistemli göç ettirme politikasının vasıtası olmuştur. Bunun anlamı okuma-yazma bilmeyenlerden, azınlık hakları için mücadele eden elitlere kadar çok farklı kesimlerden insanların madde nedeniyle mağdur olmasıdır. Ancak, madde özel olarak azınlık aktivistlerini sindirmenin (ve ülkeden sürmenin) aracı olarak kullanılmıştır. Bu konuda en bilindik vaka, gazeteci Selahattin Galip'in yaşadığı mağduriyettir. Galip, bir Türkiye ziyaretinin dönüşünde vatandaşlıktan çıkarıldığını öğrenir. Karara karşı açtığı davayı daniştay önünde kazanan Galip, vatandaşlığını geri aldıktan bir süre sonra, bu kez yurtdışında Yunanistan aleyhine faaliyet göstermek gerekçesiyle Vatandaşlık Yasası'nın 20. maddesine dayalı olarak vatandaşlığını yitirir.⁷

Maddenin işleyişini ana hatları ile ele aldıktan sonra, hala sürmekte olan mağduriyetleri, örnek vakalar üzerinden incelemeye başlayabiliriz.

⁷ Buna kanıt olarak da merkezi İstanbul'da bulunan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği ile ilişkisi gösterilir. Helsinli Watch, **Vernichtung...**, s.13.

2. “19. Madde” Mağdurları

Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, Yunanistan'ın resmi açıklamalarına göre 1955'den 1998'e kadar süren uygulaması esnasında 46.638 Türkün –doğrudan- mağduriyetine yol açmıştır. Bu mağdurların büyük bölümü Türkiye'de, oldukça önemli bir kısmı da Yunanistan'da bulunmaktadır. 1980'lerin başlarından itibaren de, Almanya ve Avustralya gibi ülkelerde çalışma amacıyla bulunan göçmen Batı Trakya Türkleri madde nedeniyle mağduriyete uğramışlardır.

Kıbrıs nedeniyle gerilen ilişkiler nedeniyle Yunanistan'da yaşayan Türk azınlığın üzerinde artan baskı, pek çok ailenin yaşamlarını tehlikede görerek Türkiye'ye kaçmalarına neden olurken, gizlice sınırı geçenler derhal vatandaşlıktan çıkarılmışlardır. Uygulamanın diğer bir biçimi yurtdışına eğitim veya çalışma amacıyla çıkanların ülkeye sokulmaması veya kendilerine mesleki yaşamlarını sürdürme imkanı tanınmayarak ülkeyi terklerinin sağlanmasıdır. Ülkenin terk edilesi sağlandıktan sonra (bazen önce) ise 19. madde devreye girmekte, gidenlerin bir daha dönmemelerini sağlanarak, sistematik göç ettirme politikasının tamlayıcısı rolünü oynamaktadır. 19. madde, sistematik göç ettirme politikasının bir parçası olmanın yanı sıra, başlı başına bir seyahat hürriyeti engellemesi olmuştur. Yunanistan'da bulunanlar, her defasında yurtdışına çıkışta endişe taşırken, Yunanistan dışında bulunanlar ülkeye girişte pasaportlarına el konulabileceği endişesiyle, yıllarca doğup büyüdüğü ülkeye girememişlerdir. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun (o zamanki adıyla Federal Almanya'daki Yunanistan-Batı Trakya Türk Dernekleri Federasyonu) ilk başkanı Cafer Alioğlu, vatandaşlıktan çıkarılabileceği endişesiyle 22 yıl boyunca Batı Trakya'ya gidemediğini belirtmektedir.⁸

Mağdurların bir diğer bölümü ise Yunanistan'da yaşamaktadır. Aralarında hayatında hiç yurtdışına çıkmamış kimseler de bulunan mağdurlar, en alt sosyal seviyede yaşamaya mahkum edilmiş bulunmaktadır. Bu kişiler ödedikleri emeklilik primlerinin karşılığı olan emekli maaşlarını alamamakta, sosyal hizmetlerden tam anlamıyla istifade edememekte, çalışabilir yaşta olanlar statüleri nedeniyle ekonomik faaliyete tam anlamıyla katılamamaktadırlar. Yunanistan'da yaşayan mağdurların bir diğer bölümü ise başından itibaren vatansız yaşamaktadır. Ataları Bulgaristan üzerinden bölgeye yerleşmiş azınlık mensuplarına vatandaşlık hakkı verilmemekte, bu yöndeki talepler sürüncemede bırakılmaktadır. “Doğuştan vatansızlar” olarak tanımlayabileceğimiz bu gruptan bir azınlık mensubu, yıllarca vatandaşlık almak için mücadele etmiş, sürekli bürokratik engellere takılan başvurunun olumlu sonuçlanması için hayatında hiç yurtdışına çıkmamış bu

⁸ Cafer Alioğlu. **Dünden Bugüne Batı Trakya**, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Yayını, Ed: Mehmet Koca, Bursa, 2005, s.16.

kişiden Bulgar vatandaşı olmadığını ispatlaması (!) istenmiştir. Şahıs bu belgeyi uzun uğraşlar sonucu temin etmesine karşın, başvurusu sonuçlandırılmamıştır.⁹

Maddenin yol açtığı mağduriyetleri, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nca hazırlanan "19. Madde Mağdurları Bilgi Bankası"ndan derlediğimiz örnekler üzerinden değerlendirmeye başlarsak;¹⁰

Cihan Doğan Vakası

Cihan Doğan, pek çok azınlık genci gibi küçük yaşta Yunan gemilerinde çalışmaya başlar, 1993'e kadar 12 yıl süreyle bu şekilde çalışan Doğan, 1993 seçimlerinde oy kullanmak üzere oy defteri almak için başvuruda bulunur, bu başvurusu vatandaşlıktan çıkarıldığı gerekçesiyle reddedilir. Pasaportunu iade etmeyen Doğan önce Türkiye'ye ardından Almanya'ya gider, Almanya'da büyük bir kente yerleşen mağdur, iki kez Yunanlı avukatlara vekalet vererek sorunu hukuki yoldan çözmeyi dener. Avukatlar aldıkları yüksek ücrete rağmen davayı sürüncemede bırakır ve en nihayetinde kendisine Alman vatandaşlığını alması tavsiye edilir. Yunan uyruklu bir Türkle evlenen Doğan çocuklarını Yunan uyruğuna kaydettirir. Beş yıl süreli pasaportunun süresinin dolmasına az kala, pasaportunun süresinin uzatılmayacağı endişesi ile ruhsal bunalıma giren Doğan, bir süre sonra çalışamaz hale gelir. Nihayetinde pasaportu uzatılmayan Cihan Doğan'ın çalışamazlık durumu bugün hala devam etmekte, yaşamını Alman Çalışma Bürosu'nun (Arbeitsamt) bağladığı maaşla sürdürmektedir.

Vaka Analizi

Cihan Doğan vakası, pek çok mağdurun karşılaştığı sorunlara dair önemli ipuçları sunmaktadır. Diğer Yunan vatandaşları ile beraber uluslararası taşıma gemilerinde çalışması, onun ülkeyi geri dönüş niyeti olmaksızın terk etmesi olarak kabul edilmiş, daimi ikametgahı Yunanistan'da bulunmasına rağmen etnik kökeni farklı olduğu için vatandaşlığını yitirmiştir. Mağdurun etnik köken farkı nedeniyle uğradığı bu mağduriyet, onun temel yurttaşlık haklarından biri olan seçme seçilme hakkının kısıtlanması sonucunu vermiştir. Mağdurun, hukuki sonuç almak üzere çabaları da ikinci bir mağduriyeti beraberinde getirmiştir. Uzun yıllar Türkiye'den mezun hukukçuların diplomalarının tanınmaması nedeniyle, azınlık mensubu avukatların sayısının bir elin parmakları

⁹ International Helsinki Federation, **Parallel Report**, s. 10.

¹⁰ Bilgi bankasına ABTTF tarafından uluslararası girişimlerde kullanılmak üzere mağdurlar tarafından sunulan bilgilerin aktarımında mağdurların kimliğini açığa çıkarabilecek tarihler üzerinde öze temas etmeyen değişiklikler yapılmış, yine aynı şekilde mağdurların gerçek adları yerine rumuz kullanılmıştır. (CŞ)

ile gösterilebilecek kadar az olması, azınlık davalarının Yunanlı avukatlarca görülmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Bu avukatların davalara gereken ilgiyi göstermedikleri ve müvekkillerine başka tabiyetler edinmeye çalışmalarını tavsiye ettiklerine dair şikayetler azınlıktan sıkça duyulmaktadır. Bilgi bankasında derlenen verilerde, mağdurun Yunanistan'da mülkiyeti bulunup bulunmadığına dair ibare bulunmamaktadır. Dolayısıyla, kişinin uğradığı maddi kayıp bilinmemektedir. Buna karşın, mağdurun belgelenebilir bir manevi zararı bulunmaktadır. Ancak ileride değinileceği üzere manevi kayıpların tazmini konusunda uluslararası hukuk hala büyük zaafar içermektedir.

Hamit Necdet Vakası

Hamit Necdet, 90'lı yılların ortasında akrabalarını ziyaret etmek üzere Türkiye'nin büyük kentlerinden birine gelir. Akrabalarının evine giren hırsızın, pek çok değerli eşya ile beraber kendisinin pasaportunu da çalması üzerine sorunlar başlar. En yakındaki Yunan dış temsilciliğine yeni pasaport veya Yunanistan'a giriş izni için başvuran Necdet'in bu talebi reddedilir. Uzun süren uğraşılara rağmen sonuç alamayan Necdet, 1998 Ağustos'unda gittiği Yunan dış temsilciliğinden Nisan 1997 itibariyle vatandaşlıktan çıkarılmış olduğunu öğrenir. Hala Türkiye'de vatansız olarak yaşamını sürdüren Necdet 1993 yılından beri Yunanistan'daki mülklerine erişememektedir. Ziyaret amacıyla Türkiye'ye gelirken tarlasında mahsulünü bırakan mağdur, bunun gelirinden de mahrum kalmış durumdadır. Mağdurun kendi ifadesine göre yıllık maddi-manevi zararı 15.000 € düzeyindedir.

Vaka Analizi

Hamit Necdet olayı, Yunan idari makamlarının maddenin işletilmesi konusunda izledikleri tavrı yansıtır türdendir. Küçük bir talihsizlik, büyük bir faciaya dönüştürülmüş, kişi kendi kusuru olmaksızın, sürgün edilmiştir. Pasaport veya ülkesine giriş izni için başvuru yaptığında bu talebi kabul edilmeyen mağdura, 5 yıl sonra vatandaşlıktan çıktığı beyan edilmiştir. Bu beyan kendisine daha erken yapılmamış, idari dava açma süresinin dolması beklenmiştir. Hamit Necdet, mülkiyet hakkı ihlali bağlamında İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Ek Protokolü madde 1 gereğince hak arama şansını da iç hukuk süreci işletil(e)mediği için kullanamamaktadır.

Türkiye'de hala vatansız yaşamak durumunda kalan bir başka mağdur Cemil Emin de, mülkiyete ilişkin sorun yaşamaktadır. Türkiye'de öğrenci olarak bulunduğu esnada 1984 yılında

vatandaşlıktan çıkarılan şahıs, Batı Trakya'daki mülklerinin başkalarının adına geçtiğini bildirmektedir.

Ali Tarık Vakası

Ali Tarık, ilk ve ortaöğrenimini Yunanistan'da tamladıktan sonra, tıp eğitimi almak üzere Türkiye'nin büyük üniversitelerinden birine kaydolur. Eğitimi tamamladıktan sonra uzmanlık eğitimi tamamlamak üzere bir hastahane görev alır. Ancak bu hastahane bir üniversite hastahanesi olmaması nedeniyle askerlik erteleme yapılmaz. Bunun üzerine Tarık eğitimi tamamlayabilmek için, kaçak durumuna düşer. Eğitimi tamamlayan Tarık, bölgesindeki Yunan dış temsilciliğine giderek Yunanistan'a dönmek istediğini bildirir ve eğitim aşamasında uzatılmayan pasaportunun süresinin uzatılmasını ister. Kendisine Yunan dış temsilciliğinden Yunan vatandaşlığını yitirmiş olduğu bildirilir. Buna karşın mağdurun isteğine rağmen kendisine belge verilmez. Türkiye'de "vatansız" durumuna düşürülen Tarık'dan, oturma ve çalışma izni alabilmek için, durumunu gösterir belge istenir. Yunan konsoloslukuna tekrar belge için başvuran Tarık'a, bu belgenin ancak "kendi isteğiyle" vatandaşlıktan çıktığına dair bir dilekçe yazması halinde verileceği bildirilir. Mecbur kalan mağdur "kendi isteğiyle" vatandaşlıktan çıktığını gösterir belgeyi imzalar. Mağdur vatandaşlıktan çıkarıldığı esnada anne-babası ile eşi ve çocukları Yunanistan'da yaşamaktadır. Vatandaşlıktan çıkarıldığı 1983 yılından 2001 yılına dek Yunanistan'a giremeyen mağdur 2001 yılında temin ettiği vize ile ülkeye girecekken Kipi (Ipsala) sınır kapısında "dismissible person" olduğu bildirilerek geri çevrilir. Mağdur şu anda Türk vatandaşlığını almış bulunmaktadır. Eşi ve çocukları ise Yunan uyruğundadır.

Vaka Analizi

Ali Tarık vakası, yüksek öğrenim görmüş azınlık mensuplarına karşı uygulanan sistematik vatandaşlıktan çıkarmalara emsal teşkil etmektedir. Öğrenimleri esnasında pasaportları uzatılmayan ve vatandaşlıktan çıkarılan mağdurlar ülkelerine giriş yapamamakta, "mahsur kaldıkları" ülkede hayatlarını sürdürebilmek için almak zorunda kaldıkları belgeler ise "kendi rızalarıncaya"ymışçasına düzenlenmektedir. Prof. Dr. Baskın Oran'ın da kaydettiği üzere Yunanistan dış temsilcilikleri, çıkarma belgelerinde oldukça hassas davranmışlar, 19. maddeyi bu belgelerde anlamaya özen göstermişlerdir.¹¹ Bu temkili yaklaşımın nedeni ileri de Yunanistan'ı sıkıntıya sokabilecek uygulamaya kılıf bulmak olsa gerektir. Öyle ki, Birleşmiş Milletler Azınlıklar

¹¹ Yunanistan'ın Frankfurt Konsoloslukuna verilen bir belgede 19. maddeden bahsedildiği görülmektedir. İstisnai nitelik taşıyan bu belge için bkz. Baskın Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1991.

Çalışma Grubu toplantılarına katılan Türk azınlığı temsilcisinin mağdurların sorunlarını dile getirmesinin ardından açıklama yapan Yunan delegasyonu, Batı Trakya Türklerinin kendi istekleri ile vatandaşlıktan çıktıklarını beyan etmiştir.¹² Örnek olay bu “kendi isteğiyle çıkış”ın biçimi hakkında bilgi sunmaktadır.

Yüksek öğrenimli azınlık mensuplarını hedef alan 19. madde uygulaması daha düşük düzeyde öğrenim görmüş azınlık mensuplarında görünümü, mağdurlara Yunanistan’da yaşama şansı tanınmayarak, göç etmeye zorlanmaları, göç etmelerinin ardından da yerleştikleri yeni ülkede tüm yurttaşlık haklarından yararlanabilmek üzere yeni vatandaşlıklar almak zorunda kalmalarıdır. 1974 krizi ardından Türkiye’ye kaçmak zorunda kalan Numan ailesinin, kızı Canan, tarlaya çalışmaya giden babasının askerlerce geri çevrildiğini yazmaktadır. 70’li ve 80’li yıllar azınlığa akan çatısını dahi tamir etme izni verilmediği, azınlığın gündemini tarlasını sürebilmek için bir traktör ehliyeti alabilmenin işgal ettiği günlerdir. Türkiye, bölgede yaşanan insanlık dışı uygulamadan kaçan Batı Trakya Türklerine kucak açarken, 70’lerin başında vatansız durumuna düşürülen azınlık mensuplarına Türk vatandaşlığı edinmede kolaylık sağlanmasına dair bir gizli Bakanlar Kurulu kararı alınır.¹³ Kararın bir süre sonra dışarıya sızması üzerine, Yunanistan’dan umutları tükenen bir kısım azınlık mensubu vatansız durumuna düşme yolunu seçer. Bu şekilde vatandaşlığını yitirenlerin sayısı bilinmemekle beraber, uluslararası insan hakları raporları ile belgelenmiş göçe zorlama politikası¹⁴ sonucunda yurtlarından edilen insanların bunu çok da isteyerek yaptıklarını düşünmek anlamsız olacaktır.

Ali Tarık vakasında mağdurun eşi ve çocuklarının vatandaşlıktan çıkarılma esnasında Yunanistan’da bulunuyor olmaları da, ilk satırından son satırına bir hukuksuzluk örneği olan yasanın, uygulamasında da gerekli kıstaslara uygun hareket edilmediğini göstermektedir. Mağdurun ailesinin hala Yunanistan’da bulunuyor olması, mağdurun ülkeyi “geri dönüş niyeti olmaksızın terk etmesi”nin söz konusu olmadığını göstermektedir.

İlgili olayda da çıkarma işlemi ile işlemin beyanı arasında 4 yıllık süre yer almaktadır. Aradan geçen süre Yunan iç hukukunda hak aramayı imkansız kılmaktadır. Mağdurun Yunanistan’a sokulmaması da, 1980’lerde dünyanın çok daha az global olduğu dünyada uygulamayı zamanında öğrenenler için de hak aramayı imkansız kılmıştır.

¹² <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=776&grup=2&arsiv=1>

¹³ Baskın Oran, **Türk – Yunan...**, s. 217.

¹⁴ Bu politikayı tüm çıplaklığıyla ve en geniş boyutuyla ele alan bir uluslararası rapor olarak bkz. Helsinki Watch, **Vernichtung der ethnischen Identität**, USA, 1990.

Şakir Tefvikoğlu Vakası

Şakir Tefvikoğlu da Tarık Ali gibi otaöğrenimini Yunanistan'da tamamladıktan sonra, yüksek öğrenim amacıyla Türkiye'ye gider. Bir üniversitenin öğretmen yetiştiren bir bölümünden mezun olduktan sonra, ilk işi bölgesindeki Yunan temsilciliğine giderek, diplomasını onaylatmak olur. Eğitim aldığı okulun öğretmen yetiştiren bir okul olduğu ve yüksek öğrenim seviyesinde eğitim verdiğini konsolosluğa onaylatmış olmasına rağmen, Yunan makamları mezun olduğu okulu tanımayarak, kendisine çalışma izni vermezler. Bir yıl kadar Yunanistan'da diplomasını tanıtma için çaba sarf eden Tefvikoğlu, bu süre içinde resim sergileri açar. Yunanistan'da sanatsal sergi açan ilk Türk asıllı Yunan vatandaşı olarak hayli ilgi toplar. Ancak bir süre yaşamını mesleği ile sağlayabilmek için Türkiye'ye gider. 1999 yılına dek vatandaşlığını yitirdiğinden habersiz yaşayan mağdur, resmi evrak talebiyle başvurduğu Yunan makamlarından vatandaşlıktan çıkarılmış olduğunu öğrenir. Mağdur doğup büyüdüğu ülkede kendisine yaşama şansı verilmemesi nedeniyle, erişemediği mülklerini çok düşük fiyata elden çıkarmak zorunda kaldığını ve bu satışlardan büyük zarar gördüğünü bildirmektedir.

Vaka Analizi

Tefvikoğlu vakasına burada, Ali Tarık vakasında sunulan verileri güçlendirmek üzere yer verilmiştir. Ali Tarık Vakasında mağdur dışarıda mağdur bırakılırken, Tefvikoğlu ilk anda vatandaşlığını yitirmemiş, ancak kendisine Yunanistan'da mesleki yaşamını sürdürebilme olanağı tanınmayarak göçe zorlanmıştır. Bu politikanın temel hedefi azınlık içerisinde yüksek öğrenimli elit bir kesimin oluşumunun önlenmesidir. Yasanın kaldırılmasının ardından bölgede adeta patlama gösteren yüksek tahsilli sayısı bu politikanın uygulandığı dönemde ne kadar başarılı (!) olduğunu göstermektedir.¹⁵

Şerif Ali Vakası

Şerif Ali, 1970'lerin başında ailesinin aldığı karar üzerine küçük yaşta Avusturya'ya göç eder. İlk ve orta öğrenimini Yunanistan'da tamamlamış olan şahıs, orta öğrenimini Avusturya'da tamamlar. Yunanistan ile bağlarını koparmayan Ali, Yunan vatandaşı bir Türkle Batı Trakya'da evlenir ve askerlik görevini ifa eder. Avusturya'da yaşamını sürdüren Ali, belirli aralıklarla uzun süreli (dörder aylık) tatiller için Yunanistan'a gider. Mağdur aktif bir azınlık mensubu olarak,

¹⁵ Batı Trakya'da faaliyet gösteren Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tashilliler Derneği, 1982'de kurulurken yalnız 28 olan üye sayısının bugün 800 dolaylarına ulaştığı bildirilmektedir. Ayrıca bkz. Cem Şentürk, **Yunanistan'da Azınlık Eğitiminin Sorunları**, ABTTF Yayını, Batı Trakya'nın Sorunları Dizisi, Rapor No: 1, Witten, 2005.

yerleştiği Avusturalya'da derneklerde görev alır. 12 yıl süreyle Batı Trakya Türkleri Okul Aile Birliği'nde aktif görevler alır. 1992'den sonra bir daha ancak 1999 yılında Yunanistan'a giden mağdur, 1999'da ki ziyaretinde vatandaşlık konusuyla ilgili bir sorun yaşamaz. 2004'de bölgeye giden oğlu vasıtası ile nüfus belgesi çıkartmak isteyen mağdura, 11 yıldır Yunan vatandaşlığından çıkarıldığı bildirilir. Bölgesindeki Yunan dış temsilciliğine başvuruda bulunan mağdura, kendilerinin yalnız "dışışleri" ile uğraştıklarını, vatandaşlık sorununun ülkenin "içişleri" olduğu, bu nedenle sorunu Yunanistan'da halletmesi söylenir. Batı Trakya'da mülkleri bulunan mağdur, sonradan edindiği Avusturalya pasaportu ile Yunanistan'a giriş çıkış konusunda sıkıntı yaşamamasına rağmen, "yabancı" oluşundan dolayı istenildiği anda ülkesine sokulmamaktan endişe etmektedir ve askerlik gibi temel vazifelerini yerine geitrdiği ükesinden bu türlü bir muamele görmekten dolayı manevi bir hasara uğradığını bildirmektedir.

Vaka Analizi

şerif Ali, yurtdışında yaşayan aktif bir azınlık mensubu olarak, sıkça rastlanan duruma emsal teşkil etmektedir. Yurtdışında yaşayan azınlık aktivistlerini sindirmenin aracı olarak kullanılan 19. madde, Almanya ve Türkiye'de yaşayan azınlık aktivistlerinin de canını yakmıştır. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu ve Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği gibi diasporada faaliyet gösteren Batı Trakya Türk örgütlerinin üyeleri bu sorunla sıkça karşılaşmışlardır. Vakanın ikinci önemli boyutu , mağdurun vatandaşlığını yitirdikten 10 yıl sonra (yasa yürürlükten kalktıktan sonra) bilgilendirilmesidir. Mağdura vatansız olarak yaşamaya başladığı 1993 sonrasında ülkeye giriş yapmasına rağmen, (1999 yılında) vatandaşlık durumuna dair bir bildirimde bulunulmaması, sorunun çözümlü için Batı Trakya'da hak aramasını önlemek için bir kasıt içermiyorsa, devlet ciddiyetine yakımaz bir ihmalkarlık söz konusu olmalıdır. Uygulamadaki bu düzensizlik vatandaşlıktan çıkarma işleminin gerçekten anılan tarihte yapılıp yapılmadığına dair soru işaretleri uyandırmaktadır.

3. 19. Maddenin Kaldırılmasından Sonra Mevcut Durum

Daha önce belirtildiği üzere, yasanın kaldırılmasından sonra yeni vatandaşlıktan çıkarmalar görülmemiş, ancak 45 yıllık uygulama esnasında çıkarılanların durumunda da bir iyileşme olmamıştır. Yasanın yürürlükten kaldırılmasından sonra Yunanistan'da bulunan mağdurların yeniden vatandaşlığa alınması için yapılan dış baskılar bir ölçüde sonuç vermiş, yüz kadar mağdur tekrar Yunan vatandaşlığına alınmıştır.¹⁶ Bunun haricinde dönem dönem Yunanistan'da yaşayan kimi mağdurlar tekrar Yunan vatandaşlığını almaktadırlar. Ancak hala Yunanistan'da yaşayıp da vatandaşlığını geri almamış kişilerin sayısının en iyi ihtimalle 1000'in üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Vatandaşlıktan çıkarılmış kişilerin geri alınması uygulaması da ciddi aksaklıklar içermektedir. Öncelikle söz konusu geri almalar, geri iade şeklinde gerçekleşmemekte, vatandaşlıklarını yitirenler ülkeye yerleşen üçüncü ülke vatandaşları gibi çeşitli aşamalardan geçerek yemin merasiminin ardından vatandaşlıklarını almaktadırlar. Kendi suçları olmaksızın vatandaşlıkları ellerinden alınan insanların bu tür bir muameleye tutulmaları açıkça insan onurunu zedeleyicidir.¹⁷ Daha da ilginç vatandaşlığa alınma işlemi için gerekli 1500 €'luk işlem harcı, eski Sovyet Cumhuriyetleri'nden getirilen göçmenlerden "soydaş" oldukları gerekçesiyle talep edilmezken, Batı Trakya Türkleri üçüncü ülke vatandaşları gibi bu harçları ödemek durumuna kalmaktadırlar. Ayrımcı yasanın hasarlarının giderilmesi için atılan adımlar maalesef aynı şekilde ayrımcı olmuştur. Vatandaşlıktan atıldığı için işyeri ruhsatı alamayan azınlık mensubunun, tek geçim kaynağı işyerini çalıştırdığı için aldığı cezalar nedeniyle kabaran sicili gerektilerle yeniden de olsa vatandaşlığa alınmamasındaki paradoksal durum, uygulamanın işleyişine dair fikir verici bir başka aksaklıktır.

Yunanistan'da yaşayan mağdurlar, vatandaş omamaları nedeniyle ekonomik faaliyete tam olarak katılamamakta, emeklilik çağında olanlar, ödedikleri primlerin karşılığı olan maaşlardan yararlanamamakta, mağdurlar sağlık ve sosyal güvenlik sisteminin koruyucu şemsiyesinden istifade edememektedirler. Temel yurttaşlık haklarından dahi mahrumiyet anlamına gelen bu durum, kendi ülkesine yabancılaştırılmış insanların, en alt ekonomik seviyede, çoğunlukla da bağımlı bir yaşam sürmelerine neden olmaktadır. Ülkede idari dava açmak için ön görülen yüksek harçları, mevcut gelir düzeyleri ile temin edememeleri nedeniyle Yunanistan'da yaşayan mağdurlar sorunlarına hukuki çözüm bulamamaktadırlar. Yunanistan dışında yaşayan mağdurların durumu

¹⁶ International Helsinki Federation, **Parallel Report**, s. 9.

¹⁷ Azınlık mensubu Rodop Milletvekili İlhan Ahmet'in son dönemde yayımladığı basın açıklamalarına göre, Yunanistan'da yaşayan mağdurlar geri alınma talebini içeren dilekçeler sundukları takdirde, artık bu süreçten geçirilmeksizin vatandaşlığa alınacaktır. Ancak çok yeni ilan edilen bu uygulamanın işleyişine dair henüz bir geri bildirim bulunmamaktadır.

da, başka bir tabiyet edinmemişlerse çok daha iyi değildir. Bu mağdurların hukuki yolu kullanabilmeleri ise mesafeler nedeniyle imkansızlaşmaktadır. Herşeye rağmen haklarını vekalet vererek arama yoluyla seçen mağdurlardan ise bilinen sonuç almış bir örnek bulunmamaktadır.

Anayasal koruma altına alınmış hükme karşı iç hukukta çözüm üretilemezken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru ile uluslararası hukuk yoluyla çözüm alma olanağı da bulunmamaktadır. İdari kararın çoğunlukla 60 günlük idari başvuru süresinin dolmasının ardından tesadüfen öğrenilmesi nedeniyle dava açma sürelerinin dolması nedeniyle iç hukuk tüketilememekte, bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurmanın ön koşullarından biri sağlanamamaktadır. Diğer yandan sözleşmede sayılmış haklar arasında doğrudan “vatandaşlık hakkı”ni koruyan bir hükmün bulunmaması nedeniyle, mağdurların dava açabilmeleri için vatandaşlıkları ellerinden alınırken, sözleşmede sayılmış haklarının bir veya birkaçının ihlal edilmiş olması gerekmektedir. Sözleşmeye ek 1. protokolün “mülkiyet hakkı”ni garanti altına alan 1. maddesi ve ek 4. Protokolün “Seyahat Hürriyeti”ni düzenleyen hükümleri bu anlamda açık bir alan sunmaktadır. Ancak, hukuki sürecin işletilmesindeki tüm bu güçlükler ve sürecin gerektirdiği büyük maddi külfet, azınlık mensuplarını siyasi çözüm beklentisine itmiş bulunmaktadır . Azınlık özellikle Avrupa merkezli kuruluşlardan (Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu başta olmak üzere) sorunun çözümü için insiyatif almasını beklemektedir.¹⁸

¹⁸ Azınlık kuruluşları içerisinde özellikle Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Avrupa'nın temel karar alma merkezlerinde çözüme odaklanmış görünmektedir. ABTTF'nin bu konudaki görüşleri için bkz. http://www.gundemgazetesi.com/2004/arsiv_index.php?haber_sayi=0430, <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=834&grup=2&arsiv=1>, <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=812&grup=2&arsiv=1>

4. Sonuç Yerine: Bir Avrupa Sorunu

Yunan İçişleri Bakanlığı'nın resmi beyanlarına göre uygulamada kaldığı 45 yıl süresince 60 binden (bunlardan 46.638'inin Türk azınlık mensubu olduğu bildirilmektedir) fazla insanın mağduriyetine yol açan Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, Yunanistan'ın Avrupa Birliği'ne üyelik tarihi olan 1981'den 1997'ye kadar geçen 16 yıllık sürede aynı hızıyla uygulanmıştır. 17 yıllık dönemde vatandaşlıktan çıkarılan 7.182 kişinin¹⁹ aynı zamanda Avrupa Birliği vatandaşlıklarını da sebepsiz yere yitirmeleri nedeniyle, Avrupa Birliği'nin doğrudan sorumluluğu bulunmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından yeniden kurulan dünyanın insan hakları ve özgürlükler coğrafyası olma hedefini ilk günden ortaya koyan ve bu yönde hızla ilerleyen Avrupa'nın, kendi içerisinde sürekli kanayan bu yarayı, tedavi etmek için sorumluluğu bulunmaktadır.

Vatandaşlıktan çıkarılmış Batı Trakya Türkleri, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun öncülüğünde hak arama mücadelesine girişmiş bulunmaktadırlar. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu sorunun çözümü için;

- Vatandaşlıklarını hiçbir yasadışı faaliyet göstermeksizin yitirmiş tüm doğrudan ve dolaylı mağdurların tek bir kararla toptan vatandaşlığa geri alınmasını,
- Mülklerini yitiren ve maddi zarara uğrayanların zararlarının tazmini, mülklerin iadesini
- Doğuştan vatansızlara derhal vatandaşlık hakkı verilmesini,
- Vatandaşlıktan çıkarıldıktan sonra başka ülke tabiyeti elde edenlerden diğer vatandaşlığını da korumak isteyenlere çifte vatandaşlık hakkı tanınıp, Yunan vatandaşlığını tekrar almak istemeyenlere, ülkeye vizesiz girişi de içeren ayrıcalıklı bir statünün tanınmasını istemektedir

¹⁹ Nazif Mandacı, Birsen Erdoğan, **Balkanlarda Azınlık Sorunu**, SAEMK Yayını, Ankara, 2001, s.9.